

100 let Jednoty československých matematiků a fyziků

Předmluva

In: František Veselý (author): 100 let Jednoty československých matematiků a fyziků. (Czech). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1962. pp. 5–8.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401951>

Terms of use:

© František Veselý

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

100 let Jednoty čs. matematiků a fyziků je nanejvýš vhodnou příležitostí k rekapitulaci dějinného vývoje této instituce, která hrála a hraje důležitou úlohu v rozvoji vědecké práce, v popularizaci vědeckého bádání a při výchově mladých odborných kádrů. K dějinám vědy patří nesporně i dějiny organizace, kterou si vědci vytvářejí. Činnost Jednoty čs. matematiků a fyziků je sice v jednotlivých fázích jejího vývoje charakterizována různými směry hlavního zaměření, avšak po celou dobu existence Jednoty její činnost charakterizuje dobrovolnost a nezištnost, již svépomocně zlepšuje svým členům podmínky k rozvíjení vědy, a hmotná nezávislost na kapitalistických organizacích, kterou si postupně k tomu vytváří ve státě, jehož průmysl je v područí cizích koncernů a monopolů a nemá zájem na podpoře domácí vědy.

Skutečnost, že tato organizace existuje dodnes a že daleko nejlépe se jí pracuje až ve státě socialistickém, je přesvědčivým svědectvím její užitečnosti, jejího oprávnění a pokrokového charakteru. Sám akt jejího založení, i když nebyl zcela diktován jen zájmy vědy, ale i buržoazie, a to v době, kdy v jejím středu začaly zjevně nabývat převahy síly zpátečnické, je za tehdejších společenských poměrů činem záslužným a příkladným.

Bylo by ovšem žádoucí, aby příležitost 100. výročí založení Jednoty dala podnět k napsání dějin nejen této organizace matematiků a fyziků, ale i dějin obou věd s přihlédnutím k dějinám celé naší společnosti, neboť všechny tyto otázky spolu vzájemně souvisí. Ukázalo se však,

že takovou vyčerpávající práci nelze vytvořit naráz. Proto přichází Jednota v době svého jubilea s monografií, která si nečiní nárok na úplnost, pokud jde o vystižení všech těchto závislostí v jednom harmonickém celku, chce však alespoň nastínit dějiny jejího vývoje. Je to práce faktografická a do jisté míry přehodnocující to, což až dosud bylo v literatuře o Jednotě napsáno. Je to publikace, zachycující světlé stránky činnosti Jednoty a oceňující záslužnou práci jejích neaktivnějších členů, a také ty negativní stránky vývoje, které souvisely s podmínkami kapitalistického výrobního způsobu a s existencí tupého nacionálního útlaku. Protože Jednota správně viděla jedno ze svých důležitých poslání v aktivní pomoci škole a výuce, všimá si publikace i rostoucí úlohy matematiky a fyziky ve škole a na universitách, a všimá si souběžně i postav, které z různých příčin, většinou však pro své pokrokové a revoluční názory nemohly zaujmout důstojné postavení v Jednotě, ba ani na universitě. Je to tedy publikace užitečná a poučující, i když není vyčerpávající.

Rozvoj vědy je vždy příslušnou měrou odvislý od vnějších i vnitřních podmínek. Vnější podmínky jsou dány jednak stupněm rozvoje výrobních sil, které jsou hybnými pákami rozvoje vědy, jednak vzájemnými vztahy lidí ve výrobě, které mohou být i brzdou vědeckého pokroku. Přesto se rozvoj vědy nemusí zpomalovat nebo urychlovat ve stejném tempu jako rozvoj výroby a společenských vztahů. Je tomu tak proto, že rozvoj vědeckého pokroku je právě tak podroben vnitřní závislostem a i za velmi nepříznivých společenských poměrů stačí pouhá znalost posledních objevů vědy a dějin celé vědy k tomu, aby věda na rozdíl od společnosti neustrnula takovou měrou jako společnost. Není-li ovšem umožněno vědě ani toto, pak stagnuje i ona. Středověk poskytl pro to nejeden případ, ale ani novověk není jich prost. Právě tato publikace velmi přesvědčivě dokazuje, jak neznalost Newtonových objevů velmi dlouho brzdila rozvoj matematiky a fyziky.

To všechno však tvoří jen jednu stránku věci. Co nejsilněji působí z vnějších okolností na rozvoj vědy, je stupeň rozvoje výrobních sil. Věda nemůže překročit hranice možností, které jsou dány úrovní vý-

robních sil. Z této úrovně vyrůstá systém výrobních vztahů a tomu odpovídající systém právních vztahů. Ty pak působí zpětně na rozvoj vědy ne už vcelku, ale v jednotlivostech a dopadají nejčastěji na hlavy těch, kteří daný systém ohrožují buď přímo svými objevy, nebo nepřímou jejich společenským významem. Také zde poskytl středověk nejeden příklad, a kapitalismus na tomto poli netvořil výjimky. V této publikaci se čtenář setká s několika z nich, především však pozná příklad Bolzanův, jehož objevy byly zatraceny tupým právním řádem na celé desítky let.

Co platí pro vědu, platí ovšem dvojnásob pro organizaci, v níž se vědci sdružili. Ta je bezprostředně podrobena danému právnímu řádu a danému stupni omezení. Boj s právním řádem vede nejpokroevější třída, v našem případě dělnická třída. A organizace vědců, která se do tohoto boje zatím nezapojuje, nakonec vždy vytěží z těch změn, které vybojovala dělnická třída. Je to zcela markantně patrné i z této publikace.

Všechny dějinné změny, které umožnily dělnické třídě lépe se organizovat pro boj s kapitalistickým řádem, umožnily i řadám vědců lépe se organizovat pro rozvoj vědecké práce. V knize je správně ukázáno, co pro vývoj Jednoty znamenalo konečné vítězství dělnické třídy a zánik kapitalistického zřízení.

100. výročí Jednoty čs. matematiků a fyziků zastihuje tuto organizaci na novém stupni jejího rozmachu právě díky těmto dějinným souvislostem.

To, co hovoří k dnešku z její minulosti, co tvoří její pokrokovou tradici, to chce ukázat tato publikace. To, co má tvořit její budoucnost, to ovšem tato publikace už zachytit nemůže. Zde všechno závisí na dobrovolných pracovnících, kteří o úspěších a poslání Jednoty čs. matematiků a fyziků rozhodují, na jejich uvědomění, nadšení a pílí.

Dělnická třída v našich zemích zvítězila a vybudovala v krátkém čase socialistický řád. Nyní se dělnická třída a spolu s ní všichni pracující lid připravují k plnění nových úkolů, úkolů komunistické výstavby.

V tomto procesu poroste význam spojení vědy se životem, věda se bude stále větší měrou stávat výrobní silou. Úkolem Jednoty bude v tomto procesu zaujmout důstojné postavení a účinně tomu napomáhat. Jednota má ve svých dějinách mnohou pokrokovou tradici, kterou může nyní dále úspěšně rozvíjet. Jestliže tato publikace nám pomůže tuto tradici lépe poznat a plně se z ní poučit, pak můžeme říci, že nebyla vydána nadarmo.

*Dr. František K a h u d a,
předseda Jednoty čs. matematiků a fyziků*